

## A KÖZÉPISKOLAI TANTERVEK REVISIÓJA.

Az Orsz. Közoktatási Tanács elé terjesztett előadói jelentés.

A vallás- és közoktatásügyi magyar kir. miniszter úr 1895. márczius 13-án 14,459. és 14,460. sz. a. kelt két rendeletet intézett az Orsz. Közoktatási Tanácshoz, melyeknek elsejében a görög-pótló tantervnek, másodikában a gymnasiumi és reáliskolai tanterveknek revisiójára szólítja föl a Tanácsot.

A 14,459. szám alatt kelt rendelet hangsúlyozza, hogy az ország legkülönbözőbb vidékeiről érkezett jelentésekből kitűnik, hogy az 1890 : XXX. t.-cz. azon alapgondolata, mely szerint a gymnasiumi ifjúságnak a classikus nyelvi tanulmányoktól legalább részben eltérő irány követésére és ennek révén egyéni hajlamainak lehető érvényesítésére alkalom nyílik, tényleg megfelel szükségleteinknek, különösen nyelvi viszonyainknak. *Ez okból a kormány az idézett t.-cz. elvéhez továbbra is ragaszkodik*, de a tantervnek négy év lefolyása alatt történt keresztülvitele alkalmával tapasztaltak alapján egyuttal szükségesnek tartja a fölmerült panaszok és óhajok értelmében e tantervnek revisióját és fölszólítja a Tanácsot, tegye ez irányban megfontolás és eshetőleg módosító javaslat tárgyává a következő öt pontot:

1. azt a pädagogiai nehézséget, mely abból ered, hogy a pótló tanfolyam irodalmi tanulmányában előforduló némely elemek a közös irodalmi tanulmányban is befoglaltatnak:

2. a tanterv irodalmi részét, mely, sok oldalról fölmerült panasz szerint, az általános tanterv szempontjából nem eléggé értékes, képző hatású olvasmány tárgyalását követeli és oly anyagot is foglal magában, mely az illető osztály ifjúságának értelmi fejlettségét meghaladja;

3. azt a körülményt, hogy a görög tanításnak heti öt órájával szemben a pótló tanterv csak heti négy órát vesz igénybe, úgy hogy heti egy óra eshetőleg még e tanterv keretében fölhasználható volna;

4. a rajzi oktatás tantervét, mely az V. és VI. osztályban kizárólag szabadkézi rajzi elemeket tartalmaz, s így nem képez kapcsolatot a VII. osztálynak ábrázoló-geometriai anyaga és az alsó osztályoknak rajzoló-geometriai anyaga közt; végre

5. a pótló tanterv tankönyveit, vajjon helyesen valósítják-e meg a törvényben kitűzött czélokat?

E rendelet egyáltalában nem érinti magának az 1890 : XXX. t.-cz.-nek eshetőleges revisióját.

A másik, szintén 1895 márczius 13-án 14,460. sz. alatt kelt rendelet a gymnasiumok és realiskolák általános tanterveire vonatkozik, melyeknek átvizsgálását, illetőleg revisióját főleg két szempontból sürgeti :

1. vajjon alapos-e a túlterhelés vádja, melyet tanterveink ellen ismételve hangoztattak és hangoztatnak még ma is, és

2. indokolt-e a szintén ismételve hangoztatott panasz, hogy tanterveinkben a nemzeti jelleg nem nyilatkozik kellőképen.

Mind a két kérdésre vonatkozólag az összes számbavehető tényezők figyelembe vételén és birálatán alapuló kimerítő feleletet kíván a miniszter úr, de megjegyzi, hogy a Tanács javaslatai az 1883 : XXX. és az 1890 : XXX. t.-cikkek rendelkezéseivel ellenkezésbe ne jöjjenek, mert nem e törvények novelláris pótlását vagy a revisió útját akarja választani, hanem lehetőleg (!) a rendeleti jog körében óhajtja a szükséges intézkedéseket foganatosítani.

E rendeletek értelmében az Országos Közoktatási Tanács, a miniszter úr világos kívánságát figyelembe véve, a Tanácson kívül álló szakférfiak bevonásával is, bizottságot küldött ki, mely 1896 május 2-, 4-, 6-, 14- és 16-án Fehér Ipoly elnöklete alatt alapos és sokoldalú tanácskozásokat folytatott, melyek alapján az elnökség folyó évi június 15-én összefoglaló fölterjesztést intézett a miniszterhez.

E fölterjesztés, tekintettel a Tanácsnak folyamatban levő átalakítására, a kitűzött föladat megoldását az újonnan szervezendő Tanácsra hárítja és a maga részéről csupán a folytatott tanácskozások elvi megállapodásainak rövid összefoglalására szorítkozik. E megállapodásokat a következő hat pontban foglalja össze :

1. *A tantervek revisiója szükséges ; de e revisió ne érintse tanterveink és utasításaink általános elvi alapját, melyet a tanácskozásokban résztvett tanférfiaknak nagyobb része továbbra is fentartandónak ítelt.*

2. *Tankönyveink terjedelem, nyelvi és nomenclatura szempontjából vizsgálat alá veendőek.* Csakis ily alapos és összehason-

lító bírálóat alapján lesz eldönthető az a kérdés, hogy tankönyveink okoznak-e és vajjon mennyiben okoznak túlterhelést.

3. A bizottság egyhangú véleménye szerint a túlterhelés és eredménytelenség legelső és legfőbb oka *osztályaink zsufoltsága*.

4. Egy másik oka *tanárképzésünkben* rejlik, a mennyiben a jelölteknek tudományos gyakorlottsága is rászorúl fokozásra, didaktikai és pædagogiai kiképzésükre pedig az eddiginél okvetetlenül nagyobb súly helyezendő.

5. Gymnasiumi tantervünkben *a nemzeti jelleg* a nemzeti tárgyak középponti helyzetében, különösen pedig a magyar irodalmi oktatásnak irányító szerepében kiválóan érvényesül; mindazonáltal ennek fokozása két irányban kívánatos: egy oldalról nagyobb érvényt kell szerezni a magyar történet tanulmányának, más oldalról pedig a magyar irodalmi tanításban az elméletet a legszükségesebbre szorítva, arra kell törekedni, hogy növendékeink első sorban nemzeti íróinkat ismerjék meg teljesen. Végre

6. *Az 1890 : XXX. t.-cz. revisiója kívánatos*. A mennyiben ez nem volna lehetséges, legalább arra kellene törekedni, hogy a két tanfolyam irodalmi olvasmányai közt a különbség a minimumra reducáltassék és a pótló tanterv rajzi részében a mértani elemek tanításának nagyobb fontossága biztosítottassék.

Mielőtt a régi Tanács a kiküldendő albizottságokat megalakította volna, — a mihez tényleg már nem is jutott, — a következő szakférfiakat kérte föl a tantervekre vonatkozó általános észrevételeik és javaslataik megtételére: Beöthy Zsolt, Riedl Frigyes, Heinrich Gusztáv, Hofer Károly, Matskássy József, Csengeri János, Hóman Ottó, Marczali Henrik, Cherven Flóris, Paszlavszky József, Hankó Vilmos, Schmidt Ágost, Beke Manó, Kármán Mór, Demeczky Mihály, Ottó József. E tanférfiak közül a régi Tanács fölosztatásáig a következők feleltek meg az elnökség fölhívásának és adták be jelentéseiket: Paszlavszky József (természetrajz), Schmidt Ágost (mathesis), Ottó József (torna), Hankó Vilmos (chemia), Hornischek Henrik (rajzoló geometria), Csengeri János (latin-görög nyelv), Váradí Szilárd (szabadkézi rajz), Marczali Henrik (történelem) és Matskássy József (francia nyelv).

Ezzel a fölosztatott Közoktatási Tanácsnak a tantervek revisiójára vonatkozó munkássága megszakadt. Magától értetődik, hogy úgy a f. év június 15.-én kelt elnökségi fölterjesztés, valamint a megbízott tanférfiaknak a tantervek revisiójára vonatkozó szak-

jelentései a tanács további munkássága szempontjából csupán a fölhasználható becses anyag jellegével bírnak.

A tantervek revisiójára vonatkozó eddigi mozgalom- és munkásságnak tárgyilagos vizsgálata kétségtelenné teszi, hogy e revisiónak, ha nem is sarkpontja, de hatáskörének és becsének minden esetre döntő factora az 1890 : XXX. t.-czikk. E törvénycikknek két momentuma szolgál középiskoláink jelen, rendkívül kifogásos állapotának javításánál nagy és alig legyőzhető akadályul: az első a bifurcatio általánosan kötelező volta, mely a törvény értelmében csak a protestáns iskolákra nem terjed ki, de az állami segély révén már ezekben is érvényesül; a másik a tanterv részletes megállapítása. Amaz megrontja a gymnasium egységét és számos szervezeti bajt okoz, melyek szorosb értelemben vett pædagogiai, de fegyelmi és igazgatási nehézségeket és zavarokat is létesítenek; a tanterv pedig, ezt ma már túlzás nélkül állíthatni, teljesen el van hibázva és mondhatni minden tekintetben tarthatatlan.

Az 1895 : 14,460. sz. alatt kelt miniszteri rendelet a középiskolai törvények keretében kívánja a tantervek revisióját. Ha a miniszter úr most is ragaszkodnék ez álláspontjához, a Tanács rendkívül feszélyezve volna működésében és nem tehetne sikerrel kecsegtető javaslatokat mind azon bajok elhárítására, melyek ez idő szerint gymnasiumainkra súlyosodnak. Épenséggel nem állítható, hogy gymnasiumaink tantervein még e korláton belül is ne lehetne üdvös módosításokat eszközölni; csakhogy e javítások többé-kevésbbé kisszerűek maradnának és nem érinthetnének oly bajokat, melyek gymnasiumaink üdvös munkásságát — már a tanárok és tanhelyiségek hiányára való tekintettel is — nagy mértékben megnehezítik, némely tekintetben majdnem lehetetlenné teszik.

Azért első teendője volna a Tanácsnak, indokolt fölterjesztésben megkeresni a vallás- és közoktatási miniszter urat, hogy az 1890 : XXX. t.-czikknek új törvénycikkkel pótlását elhatározní méllóztassék.

De a Tanácsnak a középiskolai tantervek revisiójára irányzott munkássága nem függ oly mértékben e kérdés eldöntésétől, hogy az nyomban meg nem indulhatna. Megtörténhetik ez még abban az esetben is, ha a miniszter úr e kívánságunkkal szemben határozottan visszautasító állást foglalna el. Pedig az ellenkező

valószínű: Ő Nagyméltósága, számos idevágó nyilatkozataiból következtetve, nem idegenkedik az 1890: XXX. t.-cikk módosításától és így a Tanács bátran indíthatja meg a tantervek revisióját, melynél azonban óvatosságból az idézett törvénycikket is figyelembe kell vennie.

E revisionális munkásságban egyelőre mellőzendő mind azon nagy számú factorok bírálata vagy mérlegelése, melyek maguknak a tanterveknek valódi körén kívül esnek. Kétségtelen ugyanis, hogy a tanárok képzése és képesítése, a tankönyvek terjedelme és stílje, az osztályok zsúfoltsága s ki nem elégítő száma, az órarend megállapítása, az osztály- és szakrendszer érvényesülése és egyéb hasonló vagy rokon momentumok többé-kevésbé lényeges befolyást gyakorolhatnak és gyakorolnak tényleg a középiskolák munkásságának eredményességére, a tanterv keresztülvitelének sikerére, sőt lehetőségére. De ép oly kétségtelen, hogy e factorok semmi esetre sem folyhatnak be magának a tantervnek megállapítására. A tanterv a középiskola föladatának és céljának szempontjából, tekintettel az ifjúság testi és szellemi fejlődésének fokozataira, a felső oktatás igényeinek figyelembe vételével állapítandó meg, — minden oly körülmény mellőzésével, mely az említett szempontok körén kívül esik. Tehát csak a megfordított eljárás a helyes, mely t. i. a kellő módon megállapított tanterv alapján és követelményei értelmében intézkedik a tanárok, tankönyvek, órarend és a többi kérdéses factorok dolgában.

Ez állásponttól tehát mindenkéül előtt kettős feladatunk van:

1. Fölterjesztést intézni Ő Nagyméltóságához az 1890: XXX. t.-cz. érvényben maradása kérdésében;
2. bizottságot küldeni ki, mely a tanterv revisiójának alapvető kérdéseire vonatkozólag javaslatot dolgozzon ki. Hogy e bizottság abba a közel fekvő hibába ne essék, hogy a kitűzött föladat köréhez tartozó nagyszámú jelentékeny és jelentéktelen kérdések tömkelegében célzt és irányt téveszssen, számára pontos kérdőpontok volnának megállapítandók, melyekre az állandó bizottság első sorban kíván választ.

Ily kérdőpontok lehetnének a következők:

1. Mennyiben tartalmazznak a mai tantervek oly követeléseket, melyek kétségtelenül, az ifjúság szellemi fejlettségének közepes mértékét tartva szem előtt, a növendékek túlterhelésére vezetnek, és mily módon volnának e követelések, a középiskola cél-

jának veszélyeztetése nélkül, alászállítandók, eshetőleg eltávolítandók?

2. Kétségtelen, hogy az ifjúság készütsége a nemzeti tárgyakból ez idő szerint részben szerény igényeket sem elégít ki. Mennyiben gyökerezik ez eredménytelenség magában a tantervben és mily intézkedésekkel volna az elhárítandó?

3. A rendelkezésre álló heti óraszám nem haladhatja meg az 1883 : XXX. t.-czikk 16. §-ában megállapított maximumot (az alsóbb osztályokban 26, a felsőbbekben 28 óra), mely pædagogiai és egészségi szempontokból is helyes. A mennyiben az 1. és 2. pontban foglalt kérdések eldöntése egyes új tantárgyaknak fölvételét vagy most is kötelező tantárgyak anyagának kibővítését megkövetelné, kérdés: mely tantárgyak anyagának vagy szerepének megszorításával volna a szükséges hely és idő nyerhető?

4. A görög-pótló tanfolyam mai tanterve tarthatatlan. Kérdés: mely anyag lépjen és eshetőleg mily beosztással az 1890 : XXX. t.-czikk 2. §-ában megállapított tananyag helyébe? és ha e törvény megváltoztatása ez idő szerint nem volna kieszközölhető, mi módon volna az idézett törvényczikk keretében a törvény követelte anyag a mainál helyesebb és üdvösebb beosztása megállapítható?

Nagyon kívánatosnak tartom, hogy a kiküldendő bizottság lehető szigoruan ragaszkodjék e kérdésekhez és egyelőre (természetesen a nélkül, hogy ez javaslatainak kellő indokolását hátráltassa) csakis ezen kérdésekre adjon világos és szabatos feleleteket.

A bizottság rendelkezésére volna bocsátandó: *a)* a régi tanácsnak f. év június 15-én kelt, a multa nézve tájékoztató fölterjesztése; *b)* ez az előadói jelentés (e kettő kinyomatva); és *c)* a régi Tanács által fölkért szakférfiaktól az egyes tárgyakra beérkezett véleményadások vagy javaslatok. Együttal fölkérendő volna a bizottság, hogy munkálatával legkésőbbben 1897 január hó közepéig készüljön el.

E bizottságba — tekintettel arra, hogy föladatának megoldását csak több albizottság kiküldésével fogja eszközölhetni, — a Tanácsnak mind azon fővárosi és vidéki tagjai volnának kiküldendőek, a kik mint tanárok, igazgatók és főigazgatók a középiskola körében működnek, valamint a minisztériumnak a Tanácshoz ki-nevezett azon tisztviselői, kiknek hatáskörébe a középiskolák tartoznak, — magától értetődvén, hogy úgy a bizottság, mint az

albizottságok a Tanács ügyvivő alelnökének közvetítésével a Tanácson kívül álló tan- és szakférfiakkal is kiegészíthetik magukat, és hogy vidéki tagjaik, a mennyiben az ülésekre meg nem jelenhetnének, írásban küldhetnék be véleményüket.

Budapest, 1896 november 10.

HEINRICH GUSZTÁV,  
előadó tanácsos.

## A MILLENNIUMI TORNAVERSENY.

A Magyarország ezredéves fennállásának jubileuma alkalmából rendezett ünnepek között a magyar tanulók országos tornaversenye előkelő szerepet játszott. Alig ünnepelhetne volna meg méltóbban a magyar tanulóifjúság ezen kiváló, a nemzet szívósságát és életerejét leginkább bizonyító nagy alkalmat, mint épen a saját életrevalóságának nemes vetélkedésben való bemutatásával.

A közoktatásügyi miniszter a nagyszabásúnak ígérkező versenyek sikere érdekében ez év tavaszán lelkes körözvényben hívta föl az ország középiskoláit az ünnepen való részvételre. Ezen felhívás folytán 124 középiskola összesen 4800 ifjúval s 300 kísérő tanárral jelentkezett a tornaversenyre. A vendéglátó főváros a jelentkezőket nagyobbrészt az iskolákban berendezett ingyen-lakásokban szállásolta el s olcsó, jó ellátásukról is gondoskodott olyformán, hogy maguk a kísérő tanárok is mindenütt az ifjúsággal együtt helyeztetvén el, ez pillanatig sem maradt ellenőrzés nélkül.

Ez igen czélszerű intézkedés volt, melylyel sok, eddig különösen az egyes kerületi tornaversenyeken észlelt kihágásnak elejét vették.

A tornaünnep két napig (jun 2. és 3.) tartott, melyet jun. 1-én a főpróba előzött meg. Páratlan gyönyörű látványt nyújtottak a maguk nemében az összes felvonult ifjúságtól bemutatott közös szabadgyakorlatok; az ütemre végzett taglejtések pontos kivitele, és az erővel teljes rohamállások, melyek alatt a föld rengett, elragadták a nagy közönséget.

A hatalmas felvonulás és a jól végzett szabadgyakorlatok biztosították az ünnep erkölcsi sikerét, mert bizonyos dolog az, hogy egy tornaünnep sikerére elsősorban a szabadgyakorlatok hatnak döntőleg. Azért kiváló gond fordítandó összeállításukra. Karlendítések a fej fölé, törshajlítások, guggoló és támadó állásokból kombinált gyakorlatok leghálásabbak ily tornaünnepeken való bemutatásra. A hatást (a mi a szabadgyakorlatokban ilyenkor megengedhető) kiválóan fokozni lehet még: